

СТАНОВИЩЕ

За трудовете на гл. ас. д-р Силвия Владимирова Кръстева за участие в конкурса за доцент по професионално направление 2.3. Философия (Логика), към Катедра „Философия“, Философски факултет на ЮЗУ „Н. Рилски“, обявен в Държавен вестник, брой 52 от 2 юли 2019 г.

Д-р Силвия Владимирова Кръстева участва в конкурса с една монография, пет студии студия и десет статии. Всички публикации са без съавтор и са излезли от печат след защитата на докторската дисертация на кандидатката и не повтарят дисертацията ѝ или останалите научни трудове, въз основа на които е била присъдена образователната и научна степен „доктор“.

Монографията „Генезис и поле на логическата теория. Студии по философска логика“, Изд. „Фабер“, Велико Търново, 2018, ISBN 978-619-00-0700-5, 404 стр. се състои от три части, въстъпителни бележки и списък на използваната литература на български, руски, английски и немски език. Първата част съдържа два дяла, в които са включени общо девет глави, втората част съдържа шест глави и третата част—също шест. Структурата на монографията е прецизна и подробна и съдейства за ясното и убедително изложение на обсъжданите идеи, както и на тезите на самата авторка.

Д-р Кръстава съчетава системния с историко-логически и с историко-философски подход. Разгръщането на генезиса и полето на логическата теория се извършва чрез въвеждане и проследяване на значимите категории, както те са представени в логическите съчинения на Аристотел, в концепциите на немските идеалисти—главно Кант и Хегел, а също така в трудовете на по-нови логици, работещи от средата на 19. в. до средата на 20. в. Така обсъжданият материал позволява на авторката да осъществи намерението си за откриване на фундаменталните начала на логическото чрез изследване на онтологическите и гносеологически основания на логиката.

Изложението напълно оправдано започва с обсъждане на въвеждането на логическите форми от Аристотел като същинско описание на света, чрез

операционализиране и обобщаване на многообразието на света. Това е първият успешен опит за определяне на стойността на изказванията по истинност. Д-р Кръстева отделя специално внимание на субектно-предикатната структура на изказванията, придобили формата на съждения в логиката на Аристотел, като навлиза в конкретиката на логическия субект, използвайки и интерпретирайки термина „хипокейменон“. Това ѝ позволява да опише силогизма като „количествено-предметна техника за точното определяне и разпределяне на класификационни групи от индивиди“¹, а също така да премине към продуктивния термин „универсум на разсъждението“, който тя открива като централен момент в по-новата логика. Формирането на универсума на разсъждението се очертава чрез няколко решаващи стъпки в логиката на 19. в като се започне от дефинирането на обхвата на универсума чрез контрарните имена А и не-А от Август Де Морган, означаването на универсума с 1 от Джордж Бул и съответно разделянето му на класовете X и не-X, като не-X се изразява с формулата „1-X“ и, накрая, чрез въвеждането на завършения термин „логически универсум на разсъждение“ от Джон Вен, където като първостепенна е отбелязана характеристиката на универсума да дава граница на класовете и общите имена и разчленяването в рамките на универсума на контрадикторните имена на „позитивни“ и „негативни“.

При анализирането на Кантовата логика д-р Кръстева веднага успява да привлече вниманието на читателя към принципните постановки на този тип логика: тя показва как Кантовият репрезентационизъм води до необходимостта от кохерентен критерий на истината, при който едни представи и изказвания трябва да се съгласуват с други представи и изказвания. Така, според нея, чрез неизменното изискване за пълнота при този критерий се достига до „механизма на преработване и определяне на целия общопредметен универсум при построяване на съдържанието на един предмет“.² Авторката като истински познавач на логиката на Имануел Кант с лекота разкрива първостепенната роля на съдната способност в неговите логически построения и

¹ „Генезис и поле на логическата теория. Студии по философска логика“, Изд. „Фабер“, Велико Търново, 2018, с. 40.

² Пак там, с. 137.

последователността на начина, по който от функцията на съдната способност се извеждат понятието и умозаклучението, с което, според Силвия Кръстева, родоначалникът на немският идеализъм „полага нова теория за логическите форми“.³ Тази теория се изгражда върху окончателни основания, достигащи до безусловното, осигурявани от трансценденталната дедукция. Подобни основания гарантират материалната страна на предметността, доставяна от логическите функции, както и нейната формална страна, позволяваща движението от всяко конкретно положение до неговото последно основание. Накрая, предметността получава всеобхватност, разпростираща се върху цялата територия от възможности.⁴

Потенциалът на новите постановки на Кантовата логика остават не напълно реализирани в нейните рамки и д-р Кръстева показва как тези постановки биват осъществени в логическите трудове на Георг Хегел. Целият раздел, посветен на Хегеловата логика, е подчинен на задачата на схващане на нещата в техните понятия. Затова е разбираемо твърдението и авторката, че логическите форми в „Науката логика“ не са просто форми, лишени от съдържание, а предметни форми, които са именно „понятията на чистото мислене“.⁵ Върху тази постановка се базира ставането на категориите и в трите дяла на Хегеловата логика, но особено значими предметните форми се проявяват в последния дял, разглеждащ субективната логика. Не случайно авторката се съсредоточава именно върху него като интерпретира тук системата на създението и умозаклучението, типовете понятия, както и самия логически метод на Хегел. Несъмнено постижение на главите за тези върхови моменти в логиката на немския идеализъм е, че Хегеловите идеи не се разглеждат като уникален, но самоцелен и относително изолиран период в история на логиката, а като интегрален етап от изграждането на полето на логическата теория.

В частта за модерната логика д-р Кръстева се опитва да покаже как се появява изчислението на дедуктивното умозаклучение при Бул, как при Де Морган се

³ Пак там, с. 139.

⁴ Пак там, с. 172

⁵ Пак там, с. 201.

формира универсумът на пропозицията и как Вен обогатява учението за пропозицията с въвеждането на квантифициране на предиката. Забележително е вниманието, което авторката обръща на онтологическите схващания на Джордж Мур, които го карат да разграничава три типа универсалии: „1. истина, 2. истинно допускане, 3. твърдение“.⁶ В контекста на основанията на модерната логика ясно и убедително са изложени логическият реализъм на Бертран Ръсел и неговата концепция за външния характер отношенията, допълнена с постановката на Мур за релационните свойства. По тази тема напълно уместно е спомената ролята на българската логика в лицето на Добрин Спасов, Недялко Мерджанов и Деян Деянов. Посочва се и приносът на Ръсел при придаване на съвременния вид на пропозиционалните функции чрез въвеждането на универсален и екзистенциален квантор, както и определените от него фундаментални функции на пропозиците.⁷ От погледа на авторката не убягва и заслугата на Ръсел при разработване на теория на класовете. Силвия Кръстева включва в анализа си и разяснява термините на Готлоб Фреге „собствено име“, „предмет“, „понятие“, „значение“, „смисъл“, „тройно отношение“ и се спира изрично на разбирането на Фреге, че значението на едно изявително изречение е неговата „стойност по истинност“.⁸ Последната глава на монографията е посветена на обсъждане логическите възгледи на Лудвиг Витгенщайн. Авторката разкрива съдържанието на неговите понятията „елементарно положение на нещата“, „смысле и безсмысле изречение“, „логическо пространство“, „истина“. Тя съумява да покаже как традиция и новаторство се съчетават в концепцията на австрийския логик. Аристотеловата кореспондентна теория за истината е преобразувана чрез понятието „логическо пространство“, което играе ролята на критерий за съответствие на действителността и превръща всяко изречение, успяло да немери своето място в „логическото пространство“, в съответстващо на действителността и с това истинно. С това д-р Кръстева показва и

⁶ Пак там, с. 291.

⁷ Пак там, с. 328.

⁸ Пак там, с. 327.

как Витгенщайн решава проблема за безкрайни регрес, преодолявайки съществен недостатък на кореспондентна теория за истината.

Представените за конкурса студии обхващат широка проблематика от областта на философската логика като двояката природа на закона за достатъчното основание при Лайбниц, анализ на Аристотеловата теория на съждението, трансфинитното обосноваване на континуума при Кантор, приложение на виртуалисткия трансцендентализъм, разработен от Валентин Канавров, и мястото на кръговата структура в разсъжденията на Хайдегер. Сред темите на статиите са субективното отношение в Хегеловата логика, топиката на априорното, структурите на възможното, проблемът за безусловното и др. Всички студии и статии съдържат оригинални постановки и представляват принос към логическите изследвания в България, а и в международен контекст.

Смятам, че представените материали напълно отговарят на законовите разпоредби и изискванията за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности, поради което ще гласувам „за“ гл. ас. д-р Силвия Владимирова Кръстева да бъде назначена за доцент по професионално направление 2.3. Философия (Логика), към Катедра „Философия“, Философски факултет на ЮЗУ „Н. Рилски“. Препоръчвам същото и на останалите колеги от уважаемото жури.

19.10.2019 г.

Съставил становището:

/проф. д-р Александър Л. Гънгов/

Мнение

О работах гл. ас. д-р Сильвии Владимировой Крыстевой в связи с участием в конкурсе на соискание должности доцента в профессиональном направлении 2.3. Философия (Логика), на кафедре „Философии“, Философского факультета ЮЗУ „Н. Рилски“, объявленная в „Държавен вестник“, номер 52 от 2 июля, 2019 г.

Д-р Сильвия Владимировна Крыстева участвует в данном конкурсе с одной монографией, пятью студиями и десятью статьями, которые изданы после защиты докторской диссертации. В них нет повторений докторской диссертации или других ее работ, из-за которых ей была присвоена докторская степень.

Монография „Генезис и поле на логическата теория. Студии по философска логика“, Изд. „Фабер“, Велико Търново, 2018, ISBN 978-619-00-0700-5, 404 стр. состоит из трех частей, вступительных слов и списка использованной литературы. Первая часть содержит два раздела, в которой девять глав, вторая часть содержит шесть глав и третья—тоже шесть глав. У монографии точная и подробная структура, которая содействует ясному и убедительному изложению обсуждаемых идей, а также тезисам самого автора.

Сочетая историко-логический с систематическим подходом, д-р Крыстева развертывает генезис поля логической теории с помощью введения значимых категорий Аристотеля, немецких идеалистов Канта и Гегеля и категории более современных логиков, работающих с середины 19 в. по середину 20 в. Подобное обсуждение дает возможность автору наметить фундаментальные начала логики, исходя и ее онтологических и гносеологических основания.

Изложение начинается с первого успешного определения высказываний в зависимости от их истины у Аристотеля. Д-р Крыстева обращает специальное внимание на субъект-предикатную структуру высказываний, которые у Аристотеля характеризуются как суждения, используя термин гипокейменон. Она описывает силлогизм в виде «количественно допустимой техники точного определения и

распределения классификационных групп индивидов»,¹ что позволяет ей перейти к «универсуму рассуждения», которого она считает центральным элементом новой логики. При формировании универсуму рассуждения она рассматривает несколько этапов, включая идеи Августа Де Моргана, Джорджа Буля и Джона Вена.

При анализе Кантовской логики д-р Крыстева сумела привлечь внимание к принципам этого типа логики, показывая как Кантовский репрезентативизм доводит до необходимости когерентного критерия истины. Являясь знатоком логики Иммануила Канта, автор с легкостью очерчивает первостепенную роль способности суждения в его логических построениях и последовательность, с которой из функции способности суждения выводятся понятие и умозаключение, чем «положена нова теория логических форм».² Эта теория зиждется на окончательных основаниях, достигающих безусловного, обеспечиваемые трансцендентальной дедукцией. Подобные основания гарантируют материальную и формальную стороны предметности, а также ее всеобъемлемость.³

Полный потенциал Кантовской логики развит Георгом Гегелем. Раздел, посвященный Гегелевской логике, подчинен задачи понимания вещей в их понятиях. Поэтому оправдано утверждение автора, что в «Науке логики» логические формы не лишены содержания, а являются предметными формами, т.е. «понятиями чистого мышления».⁴ Хотя это относится ко всем трем разделам Гегелевской логики, но в особенности к субъективной логике. Д-р Крыстева сосредотачивается именно на нем и интерпретирует систему суждения и умозаключения, типы понятий и Гегелевское учение о методе.

¹ „Генезис и поле на логическата теория. Студии по философска логика“, Изд. „Фабер“, Велико Търново, 2018, с. 40.

² Пак там, с. 139.

³ Пак там, с. 172

⁴ Пак там, с. 201.

В части о новейшей логике д-р Крыстева указывает на вычисления в дедуктивных умозаключениях у Буля, на формирование универсума пропозиции у Де Моргана и на обогащение универсума пропозиции, предпринятое Веном с помощью введения квантификации предиката. Стоит отметить и онтологические взгляды Джорджа Мура, которые рассмотрены автором.

Ясно и убедительно описан логический реализм Бертрانا Рассела и его учение о внешнем характере отношений, дополненным тезисом Мура о реляционных свойствах. В этом контексте вполне уместно упомянуты достижения болгарских логиков Добриня Спасова, Недялко Мерджанова и Деяна Деянова. Упомянут вклад Рассела в современный вид пропозициональной функции введением универсального и экзистенциального квантора, как и определенные им фундаментальные функции пропозиций.⁵ Внимание автора остановилось и на заслуге Рассела при построении теории классов. Сильвия Крыстева анализирует термины Готлоба Фреге «собственное имя», «предмет», «понятие», «значение», «смысл», «тройное отношение» и останавливается на взгляде Фреге о том, что значением повествовательного предложения является его «стоимость истины». ⁶ Последняя глава посвящена логическим взглядам Людвиг Витгенштейна, где раскрывается содержание его понятий «элементарное положение вещей», «осмысленное и бессмысленное предложение», «логическое пространство», «истина» и др.

Представленные для участия в конкурсе студии охватывают широкую область вопросов, включая сложную природу закона достаточного основания у Лейбница, анализ Аристотелевской теории суждения, трансфинитное обоснование континуума у Кантора, приложение вертуалистического трансцендентализма разработанного Валентином Канауровым и место кругового рассуждения в работах Хайдегера. Среди тем статей субъективное отношение в Гегелевской логике, топика априорного,

⁵ Пак там, с. 328.

⁶ Пак там, с. 327.

структура возможного, проблема безусловного и др. Во всех студиях и статьях предложены оригинальные идеи, вносящие вклад в болгарскую и зарубежную логическую теорию.

В заключение хочу подчеркнуть, что представленные материалы вполне удовлетворяют требования закона о присвоения научных степеней и назначении на академические должности, что позволят мне убежденно голосовать «за» то, чтобы гл. ас. д-р Сильвия Владимирова Кръстева была назначена доцентом в профессиональном направлении 2.3. Философия (Логика), на кафедре „Философии“, Философского факультета ЮЗУ „Н. Рилски“.

19.10.2019 г.

Мнение составил:

/проф. д-р Александър Л. Гънгов/